

Ανάλυση στα γεγονότα

Πανεπιστήμιο, αυτοδιοίκηση και άσυλο

Η αντισυνταγματικότητα της προωθούμενης ρύθμισης

Του Ν. ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ*

Εξαρχής ήταν φανερή μια ιδέα της μεταρρύθμισης: αν τα ΑΕΙ θέλουν περισσότερα χρήματα, θα πρέπει πρώτα να αποδείξουν την παραγωγικότητά τους. Η κυβερνητική αυτή στάση θα μπορούσε να περιγραφεί με την εικόνα κάποιων γονιών, που θα έλεγαν στο παιδί τους που πεινάει πως, αν θέλει επαρκή διατροφή, θα πρέπει πρώτα να τελειώσει με καλό βαθμό την τάξη του.

Παρά τις εκφράσεις αγωνίας, ελάχιστοι συνειδητοποιούν το βάθος και τη διάρκεια που θα έχει η κρίση στο πανεπιστήμιο, αν η συγκρουσιακή ατμόσφαιρα παγιωθεί. Θύτες με ρητορεία θύματος, «συμβιβαστικοί» που όμως μεροληπτούν, «εκφραστές» της κοινής γνώμης που όμως τη διαπλάθουν, συνθέτουν σήμερα όλοι μαζί το τοπίο της αδιαλλαξίας. Ως και η αυτοκριτική τους («έπρεπε να είμαστε τολμηρότεροι») είναι εμπρηστική.

Τα άμεσα εμπλεκόμενα στην κρίση υποκείμενα είναι κατά βάση τρία: η πολιτική εξουσία, οι καθηγητές και οι φοιτητές. Αν οι ιεραρχήσεις έχουν εδώ κάποιο νόημα, οφείλουμε να αναγνωρίσουμε ότι οι μικρότερες ευθύνες βαρύνουν τους φοιτητές. Όπως έγγραφε την προηγούμενη εβδομάδα στη σελίδα αυτή ο καθηγητής Κ. Μπέης¹, πολλοί νέοι από έργα γονέων και δασκάλων τους έμαθαν να ενδιαφέρονται για τα τυπικά προσόντα και όχι για την ίδια την καλλιέργεια της γνώσης. Βαρύτερες είναι οπωσδήποτε οι ευθύνες των πολιτικών, ακριβώς επειδή έχουν την αποστολή και τη δύναμη να ασκούν τις νομοθετικές και τις εκτελεστικές εξουσίες.

Πριν από δεκαπέντε ημέρες προσπάθησα εδώ να αναλύσω ζητήματα συνδεδεμένα με τις ευθύνες των καθηγητών που συγκεντρώνουν την προσοχή τους σε ασχολίες εκτός πανεπιστημίου. Η σημερινή κριτική αφορά το προωθούμενο νομοσχέδιο και ιδίως τη μεταρρύθμιση του πανεπιστημιακού ασύλου.

Ενώ πολλά έχουν γραφεί περί προχειρότητας, στην πραγματικότητα το νομοσχέδιο ρυθμίζει με προσοχή δύο κεντρικά θέματα: πρώτον, την εξάρτηση της χρηματοδότησης από όρους και αξιολογήσεις· δεύτερον, τον περιορισμό της αυτοτέλειας και της αυτοδιοίκησης του δημόσιου πανεπιστημίου. Τον περιορισμό αυτό φαίνεται να επικυρώνει η υπερρύθμιση του ασύλου.

Μοιάζει πλέον εύκολη η προφητεία ότι στο μέλλον το πανεπιστημιακό άσυλο θα αποτελεί πεδίο σφοδρών αντιπαραθέσεων. Όχι μόνον επειδή υπάρχουν κεκτημένες ταχύτητες επεισοδίων: όσο περιορίζονται η αυτοτέλεια και η αυτοδιοίκηση της ακαδημαϊκής κοινότητας τόσο θα αυξάνουν οι τριβές. Ο επερχόμενος με το νομοσχέδιο περιορισμός είναι όντως πολύπλευρος. Η χρηματοδότηση προϋποθέτει τετραετείς συμφωνίες, κατά τις οποίες η κυβέρνηση θα μπορεί να θέτει ουσιαστικούς όρους (όπως π.χ. η συνεργασία με ερευνητικές μονάδες-θυγατρικές μεγάλων ιδιωτικών επιχειρήσεων). Ο γραμματέας-μάντζερ θα μεριμνά για την εφαρμογή των αποφάσεων των συλλογικών οργάνων, καθώς και για την τήρηση του εσωτερικού κανονισμού. Είναι γνωστόν, ωστόσο, ότι όπου υπάρχει στοιχειώδης σωματειακή αυτοδιοίκηση, οι ανάλογες αρμοδιότητες ανήκουν στους προέδρους (ή πρυτάνεις). Οι εσωτερικοί κανονισμοί των ΑΕΙ εξάλλου προβλέπεται ότι θα εγκρίνονται με πρόταση του υπουργείου Παιδείας, ενώ μέχρι την έκδοσή τους θα ισχύει γενικός πρότυπος κανονισμός, προτεινόμενος και εγκρινόμενος και πάλι άνωθεν.

Σε συντονισμό με τα παραπάνω, το άσυλο δεν φαίνεται να διευκολύνει την αυτοδιοίκηση, αλλά τις επεμβάσεις της δημόσιας δύναμης στον πανεπιστημιακό χώρο. Δημιουργήθηκε αρχικά η εντύπωση ότι οι συζητούμενες αλλαγές (η ανασύνθεση του οργάνου που παρέχει άδεια επέμβασης και η χωροθέτηση του ασύλου με απόφαση της συγκλήτου) δεν είναι καθοριστικές. Η προσεκτικότερη ανάγνωση του κειμένου, ωστόσο, έδειξε ότι η καίρια επέμβαση είναι άλλη.

Στην πραγματικότητα, το νομοσχέδιο αναμορφώνει πλήρως την έννοια του ασύλου. Ο ισχύων νόμος ορίζει ρητά,² ότι αυτό συνίσταται στην απαγόρευση επέμβασης της δημόσιας δύναμης στους χώρους των ΑΕΙ χωρίς την ειδική πρόσκληση ή άδεια. Κατά το νομοσχέδιο, όμως, το άσυλο δεν συνίσταται σε ένα όριο της αστυνόμευσης, αλλά ιδίως σε μια ευρεία ποινικοποίηση. Συγκεκριμένα, ποινικοποιείται οποιαδήποτε δραστηριότητα, όχι μόνον μελών της δημόσιας δύναμης, αλλά και φοιτητών, καθηγητών, πρυτάνεων κ.λπ., η οποία θα θεωρηθεί ότι θίγει την ελεύθερη έκφραση ή διακίνηση των ιδεών ή τον πλουραλισμό των επιστημονικών απόψεων³ ή το δικαίωμα στη γνώση, στη μάθηση και στην εργασία όλων των μελών και των εργαζομένων στα ΑΕΙ. Στοχεύονται δηλαδή κατ' εξοχήν εκδηλώσεις συλλογικής διαμαρτυρίας, όπως οι καταλήψεις χώρων από φοιτητές ή οι αποχές, που δημιουργούν λειτουργικά προβλήματα σε εργασίες και εργαζόμενους. Οι εκδηλώσεις αυτές όμως είναι ιστορικά δεμένες με την ακαδημαϊκή ζωή. Η αποφυγή των καταχρήσεων μπορεί να επιτευχθεί μόνο με τη βελτίωση του ακαδημαϊκού κλίματος (τη στοργή της Πολιτείας, την αφοσίωση καθηγητών και φοιτητών). Ως τώρα πάντως, οι εκδηλώσεις αυτές αντιμετωπίζονται μέσα στα περιθώρια αυτοδιοίκησης των ΑΕΙ, με προσπάθειες εξεύρεσης συναινετικών λύσεων.

Η διευρυμένη ποινικοποίηση της πανεπιστημιακής ζωής μεθοδεύτηκε τυπικά με την αλλαγή δύο λέξεων: η νέα ρύθμιση⁴ αντί να αναφέρεται σε «παραβάτες της παραγράφου 5» (απαγόρευση αυθαίρετης επέμβασης της δημόσιας δύναμης), αναφέρεται σε «παραβάτες του άρθρου τούτου». Το τελευταίο ωστόσο, με το σύνολο των παραγράφων του, περιλαμβάνει πλείστες όσες ρυθμίσεις: διακηρύσσει αρχές, προβλέπει όργανα, κανόνες, διαδικασίες. Γίνεται έτσι ασαφές ποια είναι η νομοτυπική περιγραφή του εγκλήματος. Σαφώς, αντίθετα, προκύπτει η αντισυνταγματικότητα: το Σύνταγμα με το άρθρο 7 παρ. 1 επιτάσσει ακρίβεια περιγραφής⁵. Ορίζει ότι έγκλημα δεν υπάρχει και ποινή δεν επιβάλλεται χωρίς προΐσχύοντα νόμο που να ορίζει τα στοιχεία της πράξης (nullum crimen sine lege certa).⁶ Όταν ο κύκλος των πράξεων που τιμωρούνται είναι θολός, το ελάττωμα δεν διορθώνεται αν ένα επιμέρους είδος πράξης (π.χ. η αυθαίρεση είσοδος αστυνομικών) μοιάζει βέβαιο περιεχόμενό του: η συνταγματική επιταγή αφορά τη γενική διατύπωση του νόμου. Πρόκειται για μια νέα (πρωτοκαθιερώθηκε στο Σύνταγμα 1975) εγγύηση της ελευθερίας του πολίτη, να γνωρίζει ακριβώς τι αν κάνει θα τιμωρηθεί.

Μπορούμε να φανταστούμε δασκάλους να ζητούν τη φυλάκιση φοιτητών τους για καταλήψεις και ύστερα να εισέρχονται θριαμβευτές στο αμφιθέατρο για να διδάξουν; Μπορούμε να διανοηθούμε έναν πρύτανη να ψηφίζει τη σύλληψη... του εαυτού του επειδή δεν συγκάλεσε έγκαιρα το αρμόδιο όργανο; Τα παράδοξα δεν οφείλονται σε κάποιες νομοτεχνικές αβλεπίες· προκύπτουν προγραμματισμένα, όταν ένας θεσμός, διαμορφωμένος για να λειτουργεί σαν ασπίδα απέναντι στην προβληματική αστυνόμευση, επιχειρείται ξαφνικά να τραπεί σε εργαλείο για μια εκτεταμένη ποινικοποίηση συμπεριφορών της πανεπιστημιακής κοινότητας.

Ο κόσμος, που ανησυχεί εξαιτίας των φαινομένων κατάχρησης του ασύλου, ας συλλογιστεί ότι με τη συγκεκριμένη μεταρρύθμιση τα βαρομετρικά στους πανεπιστημιακούς χώρους θα γίνουν πολύ πιο επικίνδυνα.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. «Ελευθεροτυπία», 28/2/2007.
2. Ισχύον άρθρο 2 παρ. 5.
3. Ισχύον άρθρο 2 παρ. 2 (διατηρείται με το νομοσχέδιο).
4. Άρθρο 2 παρ. 7, όπως αναμορφώνεται με το νομοσχέδιο.
5. βλ. Ν. Παρασκευόπουλο, συνέντευξη στην «Κυρ. Αυγή», 25/2/2007.
6. Βλ. π.χ. Γ. Α. Μαγκάκη, Ποιν. Δίκαιο (διάγραμμα γεν. μέρους) 67, Ι. Μανωλεδάκη, Ποιν. Δίκαιο (γεν. θεωρία) 38, Α. Χαραλαμπίκη, Διάγραμμα Ποιν. Δ. 75, Λ. Κοτσαλή, Ποιν. Δίκαιο - γεν. μέρος 40.

* Καθηγητής Νομικής ΑΠΘ